

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, ג' סיוון התשפ"ו

חולין י"ט – מקום השחיטה, שילוב שחיטה והגרמה, וההבדלים בין שחיטה למליקה

שאלות:

1. אביתר שחט בטעות באמצע הכובע של הקנה, הפרה כשרה?

הגבול העליון של מקום השחיטה

ראינו אתמול שהגמרא פסקה להלכה כשיטה, שמהטבעת הגדולה ועד לשפיץ של הכובע (המקום שבו הסחוס שמעל הקנה מתחיל להשתפע כלפי מעלה – "שיפוי כובע") זה כשר לשחיטה, וזה המקרה שנקרא חיתוך בתוך החיטים.

רב נחמן הכשיר למעשה כשיטה הזו. רב חנן בר רב קטינא הקשה עליו: כמי אתה פוסק? הרי גם לחכמים וגם לרבי יוסי ברבי יהודה (שהוזכרו במשנה) מקום השחיטה נגמר בטבעת הגדולה, וכל מה שמעליה נחשב "הגרמה" פסולה!

רב נחמן ענה בביטוי: "אנא לא חילק ידענא ולא בילק ידענא" (לפי רש"י: לא שמעתי כחכמים – "חילק" שצריך לחלק את הטבעת לשניים, ולא כ"בילק" – שיטת רבי יוסי ב"ו שצריך שהרוב יהיה בטבעת לשון מבולקה, דבר המתקלקל). רב נחמן הסביר שהוא סומך על השמועה שהגיעה במסורת מרבי יוחנן או מרבי יהושע בן לוי ששחיטה משיפוי כובע ולמטה לכיוון הטבעת כשרה.

הגמרא אומרת שההלכה היא לפי עדותו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, שהעיד בפירוש ששחיטה "מוגרמת" של חכמים ושל רבי יוסי בר"י כשרה, והגמרא מוכיחה שרבי חנינא בן אנטיגנוס אכן חולק גם על רבי יוסי ברבי יהודה, ולא רק על רבנן. והגמרא פוסקת שהלכה כמותו כי רב נחמן פסק כמותו.

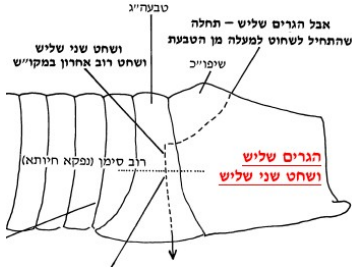
2. אלישיב מצא חלק מהקנה קרוע והוא השלים את החיתוך שלו לרובו, האם השחיטה כשרה?

שילוב שחיטה והגרמה

הגמרא דנה במקרה שבו השחיטה לא הייתה אחידה: חלק מהקנה נשחט במקום הכשר וחלקו נשחט ב"הגרמה" (מחוץ למקום השחיטה, לכיוון הראש).

- רב הונא אמר בשם רב אסי: שהמחלוקת בין חכמים לרבי יוסי ברבי יהודה היא רק במקרה שבו השוחט התחיל שני שלישי בשחיטה כשרה בתוך הטבעת הגדולה, ובשליש האחרון הסכין החליקה למעלה מחוץ לטבעת לכיוון הפה של הבהמה (הגרמה). חכמים פוסלים כי כל השחיטה חייבת להיות במקום הכשר, ורבי יוסי מכשיר "רובו ככולו". אבל, אם השוחט התחיל שלישי בהגרמה ורק אז נכנס למקום השחיטה ושחט שני שלישי – גם רבי יוסי פוסל. כי גם לשיטתו עד לנקודה שיוצאת החיות מהבהמה, כשנשחט יותר מחצי הקנה, השחיטה חייבת להיות כשרה.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

○ **רב חסדא חולק** – ואומר שאם שחט שני שלישי ראשונים בכשרות ואז הגרים שלישי, לדעת כולם זה כשר, כי הרוב היה בשחיטה (לפי הכלל "רובו של אחד כמוהו" בדף כז לקמן, ומספיק לחתוך רוב סימן). המחלוקת היא דווקא כשהתחיל שלישי בהגרמה ואז שחט שני שלישי – **שרבי יוסי** מכשיר, כי ברגע המוות הוא עסק בשחיטה כשרה, בדומה למקרה של חצי קנה שהיה פגום – קרוע מעצמו, שמספיק להפוך אותו לרוב וזה כשר, לקמן בדף כט. **וחכמים** פוסלים (כי ההגרמה לא נחשבת, ולהבדיל מהקנה הקרוע, ההגרמה היא בכלל לא במקום שראוי לשחיטה).

○ **רב יוסף** תהה מי אמר שהכלל "רובו של אחד כמוהו" מקובל על כולם? אולי גם הוא רק לשיטת **רבי יוסי ברבי יהודה**? **אביי** אמר שלא ייתכן שכל דיני ה"רוב" שייכים רק לפי תנא אחד, אבל **רב יוסף** אומר שיייתכן שבאופן ספציפי בדיני שחיטה **חכמים** דורשים שחיטה שלמה. שהרי ראינו **שחכמים** לא הולכים אחרי הרוב בשחיטה לענין הגרמה.

והגמרא מביאה "לישנא אחרינא" שמחליפה את התפקידים בדיון בין **רב הונא לרב חסדא**.

3. מאיר שחט וגלש באמצע השחיטה קצת מחוץ למקום המותר, הבהמה כשרה?

שחיטה והגרמה לסירוגין ובמקום נקב

הגמרא מביאה מחלוקת במקרה של שחיטה והגרמה לסירוגין: לפי **רש"י** מדובר על הגרמה בשיטת **רבי חנינא בן אנטיגנוס** שמותר לשחוט מחוץ לטבעת הגדולה.

○ במקרה הראשון השוחט התחיל בשליש של הגרמה, עבר לשליש של שחיטה, וסיים בשליש של הגרמה.

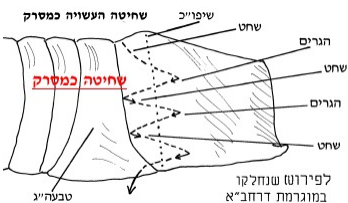

- **רב הונא** בשם **רב מכשיר**: כי לדעתו העיקר הוא רגע יציאת החיות, וזה קרה בשליש האמצעי (שבו הקנה נחצה מהחצי אל הרוב) וזה היה בשחיטה כשרה.
- **רב יהודה** בשם **רב פוסל**: כי בסופו של דבר אין כאן רוב קנה שנשחט בכשרות (אלא רק השליש האמצעי).

○ במקרה השני השוחט שחט-הגרים-ושחט:

- כאן **רב יהודה** בשם **רב מכשיר**: כי בסך הכל נשחט רוב הקנה (שני שלישי) במקום כשר.
- **רב הונא** שלא בשם **רב פוסל**: כי ברגע של יציאת החיות, הסכין הייתה בהגרמה.

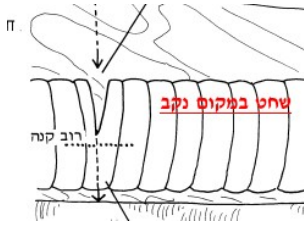
רב יהודה הקפיד על כך ש**רב הונא** תמיד חולק עליו כשהוא מטריף הוא מכשיר ולהפך, **רב הונא** רצה לחזור בו כי הוא לא שמע מ**רב**, וגם יש רוב בשחיטה, אבל **רב חסדא** הסביר שאסור לו לחזור בו, כי שיטתו עקבית לפי השאלה איפה הייתה הסכין ברגע שבו נחצה קו הרוב.

רב נחמן פסק שמקרים כאלו כשרים, והביא ראייה מ**רבי אלעזר בר מניומי** שאמר: ש"שחיטה העשויה כמסרק" (שחיטה שעולה ויורדת בזיגזג כמו שני מסרק) – כשרה. אבל הגמרא דוחה את הראייה כי אולי מדובר ללא הגרמה, והחידוש הוא שלא צריך שחיטה מפורעת כלומר, גלויה וניכרת.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

הגמרא מספרת שרבי אבא ישב מאחורי רב כהנא שישב לפני רב יהודה, ושאל אותו גם את השאלות על שחיטה לסרוגין, וגם על מקרה נוסף שהיה חצי קנה פגום-קרוע, והשחיטה פגשה אותו, ורב יהודה הבחין בין שני מקרים:

אם התחיל לשחוט במקום הנקב שהיה בצד הצואר והשלים אותו לרוב – כשר. (רבי אלעזר הסביר לרבי יוחנן: שזה דומה לגוי שהתחיל שחיטה וישראל סיים את הרוב הכשר, שעיקר יציאת החיות של הבהמה היא ביד ישראל).

התחיל לחתוך בבשר שלם ואז הגיע לנקב שהיה בצד העורף – פסול. (כאן רבי אלעזר הסביר: שזה דומה לישראל שהתחיל אבל לא סיים את השחיטה וגוי סיים את הרוב).

כשרבי יוחנן, שמע את ההסבר של רבי אלעזר, (ששמע את הדין מרבי אבא) הוא אמר "עובד כוכבים עובד כוכבים" (כלומר: הוא לגלג מה הקשר בכלל לדין גוי?).

רבא הסביר שרבי יוחנן צודק, כי מאחר שנקב בקנה פוסל רק אם הוא ברוב הקנה, הרי שהקנה היה כשר לגמרי לפני השחיטה בשני המקרים. לכן, בכל מקרה שבו ישראל שוחט רוב קנה במקום הנכון (גם אם הוא עובר דרך נקב קיים), השחיטה כשרה. וזה לא דומה למקרה שבו הגוי סיים את השחיטה שהוא באמת פסול, כי ישראל שחט פחות מרוב, וזה כאילו הוא לא עשה כלום, ורק הגוי עשה שחיטה.

4. ינאי מלק את חטאת העוף מהגרון, האם היא כשרה?

שחיטה לעומת מליקה

המשנה והגמרא מבררות את ההבדלים בין שחיטה למליקה, כשבאופן כללי מה שכשר באחד, בדרך כלל פוסל את השני: (הגמרא תביא בהמשך הפרק מספר משניות שבנויות בצורה הזו, שיש דברים הפוכים, וכשרות של אחד פסולה בשני ולהיפך)

שחיטה: נעשית בדר"כ בצואר (הגרון). והיא כשרה לכתחילה גם מהצדדין של הצואר. אבל שחיטה מהעורף (מאחור מול הצואר) – פסולה. ובגמרא מבואר שמדובר שהוא חתך קודם את המפרקת, ולא שמשך את הסימנים אחורה ושחט אותם קודם, כי מאחר וזו לא מצות השחיטה, הוא הטריף את הבהמה בשבירת מפרקתה לפני שהיא נשחטה כדין.

מליקה: כשרה מהעורף (החלק האחורי). למרות שהוא שובר קודם את המפרקת. כי כך צוותה התורה, במליקה. מליקה מן הצדדין או מן הצואר (קדמת הגרון) – פסולה, כי זה בניגוד לציווי התורה.

הגמרא מבררת שה"עורף" שהתורה ציוותה עליו במליקה ("ממול ערפו"): הוא לא העורף ממש (החלק האחורי של הגולגולת), אלא החלק האחורי של הצואר שנמצא מתחתיו ו"רואה את העורף".

מהפסוק בירמיהו "כי פנו אלי ערף ולא פנים" – לומדים שהעורף הוא הצד של הראש המנוגד לפניו של האדם. לכן, מקום המליקה 'מול העורף' הוא לא העורף ממש אלא 'מולו', כלומר, הצד האחורי של הצואר, המקביל לגרון שמלפנים.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בני רבי חייא: אמרו שצריך "להחזיר את הסימנים" כלומר להביא אותם לצד העורף ואז למלוק. והגמרא מביא שתי גרסאות, האם זו חובה, או שזה עוד אפשרות. הגמרא מדייקת שמסתבר שזו רק עוד אפשרות, כי בהחזרת הסימנים שהם נחתכים קודם, גם שחיטה כשרה. ואם זו האפשרות היחידה הרי ואמרנו במשנה ששחיטה מהעורף פסולה.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.

